

ظاهر قرآن حکم و باطن آن علم است / مفهوم «عزت» و «حکمت»

آیت الله مدرسی گفت: هر اسمی از اسماء حسناى الهی با نیاز انسان ارتباط دارد و انسان برای تأمین نیاز خویش، خداوند کریم را با آن اسم خاص و متناسب با نیاز خویش، می‌خواند.

آیت الله مدرسی گفت: هر اسمی از اسماء حسناى الهی با نیاز انسان ارتباط دارد و انسان برای تأمین نیاز خویش، خداوند کریم را با آن اسم خاص و متناسب با نیاز خویش، می‌خواند.

به گزارش خبرنگار مهر، آیت الله سید محمد تقی مدرسی از مراجع معظم تقلید کربلای معلی در جدیدترین جلسه تفسیر سوره مبارکه حشر در کربلای معلی گفت: جلسه قبل درباره معرفی کلی این سوره گفته شد که این سوره با کلمه «سبح» شروع می‌شود و با کلمه «سبح» و «سبح» به پایان می‌رسد. رابطه اسماء حسناى الهی با سنت و سنت‌هاى او، مانند رابطه نهر آب و سرچشمه و منبع آن است؛ اسماء الهی منبع است و سنت‌هاى الهی از آن می‌جوشد و در جهان هستی جاری است؛ سنت‌ها، احکام الهی، ارزش‌ها و حرکت انسان.

وی ادامه داد: خوشا به حال کسی که اسماء حسناى الهی در قلب او متجلی شده است. هر اسمی از اسماء حسناى الهی با نیاز انسان ارتباط دارد و انسان برای تأمین نیاز خویش، خداوند کریم را با آن اسم خاص و متناسب با نیاز خویش، می‌خواند.

این مفسر حوزوی افزود: بیان شد اسماء الهی در خلقت او متجلی شده است؛ در انسان، در طبیعت، در حوادثی که در ظرف زمان اتفاق می‌افتد. لذا ملاحظه می‌شود که آیات قرآن بحثی را مطرح نمی‌کند مگر قبل از ذکر خداوند و یا بعد از ذکر خداوند. انسان متدبر بایستی ارتباط بین آیه آخر و معارف مرتبط را بداند.

ارتباط آیه اول و پایانی سوره حشر

آیت الله مدرسی با اشاره به ارتباط آیه اول و پایانی سوره حشر اظهار کرد: افزون بر ارتباط آیه و متن ضمن اسم خداوند و محتوان آیه، آیه به تمام سوره ارتباط دارد. در آغاز سوره می‌گوید «سبح» و در پایان سوره نیز می‌فرماید «سبح»؛ گویا در آغاز کلامی گفته است و بعد استدلال کرده و در نهایت تسبیح و تنزیه خداوند بیان می‌گردد.

وی ادامه داد: معرفت الهی چیزی است که انسان فطرتاً در جستجوی آن است. همه اذکار به حقیقت واحد برمی‌گردد و به راحتی نمی‌توان به این معرفت الهی رسید.

ثبات اسماء الهی و سنت الهی

این مجتهد شیعی اظهار کرد: نکته و ای دیگر که وجود دارد این است که چون اسماء الهی ثابت است، سنت او ثابت است و به دلیل ثبات سنت الهی، حوادث، درس آموز و قابل عبرت‌گرفتن است.

وی سپس ادامه داد: بعد از آنکه غلبه مؤمنان بر بنی نضیر را بیان می‌کند، می‌گوید: «فَأَتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ حَيْثُ لَمْ يَحْتَسِبُوا وَ قَذَفَ فِي قُلُوبِهِمُ الرُّعْبَ يُخْرِبُونَ بُيُوتَهُمْ بِأَيْدِيهِمْ وَ أَيْدِ الْمُؤْمِنِينَ»؛ سپس می‌فرماید: «فَاعْتَبِرُوا يَا أُولِى الْأَبْصَارِ».

مفهوم «عزت» و «حکمت»

آیت الله مدرسی با اشاره به معنی اسم عزیز و رحیم خداوند بیان کرد: در سوره شعراء دو اسم «عزیز» و «رحیم» را می‌خوانیم. عزیز یعنی دارای قوت قاهر که هیچ چیز قدرت مواجهه با آن را ندارد. معنای دیگر نیز برای عزیز ذکر کرده اند و گفته اند که عزیز یعنی شکست ناپذیر.

وی به مفهوم عزت و حکمت اشاره و گفت: حکمت؛ یعنی پروردگار سنت&znj;ها را در طبیعت جاری می&znj;کند. به نظر می&znj;رسد مفهوم حکمت آن است که خداوند سنت&znj;ها را بر خلق و افعالش جاری می&znj;کند.

انواع سنت های الهی

این مفسر حوزوی با بیان اینکه سنت های الهی دو نوع است، اظهار کرد: سنت&znj;ها دو نوع هستند؛ جاذبه سنت الهی است و توقف کشاورزی بر وجود آب از سنت&znj;های الهی است. سنت&znj;های الهی را جز مؤمنان نمی&znj;دانند؛ چرا که یک امر غیبی است. معمولاً سنت&znj;ها به دلیل غیبی بودن شناخته نمی&znj;شود.

نمونه دو سنت الهی در داستان بنی نضیر

آیت الله مدرسی در ادامه به دو نمونه از سنت های الهی در داستان بنی نضیر اشاره و گفت: در داستان بنی نضیر دو سنت از سنن الهی وجود دارد. در تمام جهان هستی سنت&znj;های پروردگار جاری است و اگر کسی نسبت به سنت&znj;ها آگاهی حاصل کند، درهای غیب در مقابل او گشوده خواهد شد.

وی ادامه داد: بنی نضیر دژهای قوی داشتند و از چنان استحکامی سود می&znj;بردند که آنها توقع داشتند در مقابل هجوم مسلمانان محفوظ خواهند بود. این گروه از یهودیان خانه&znj;های خویش را فقط در مقابل حمله اعراب مقاوم&znj;سازی کرده بودند. اما این قلعه&znj;ها در مقابل حمله لشکر منظم که رهبری آن با پیامبر صلوات الله علیه بود، آسیب&znj;پذیر بود. نیرویی که در جستجوی شهادت بودند به راحتی از سد دیوارهای به ظاهر مستحکم آن دژها عبور می&znj;کردند.

این مجتهد شیعی افزود: نکته&znj;ای که می&znj;توان از قدرت اراده مؤمنان و عزم راسخ آنها و روحیه&znj;ای شکست ناپذیرشان بدست آورد آن است که آنگاه با کوه مواجه می&znj;شوید نترسید و حرکت کنید و جلو بروید، حتما راهی وجود دارد. اگر حکومت قوی و مقتدر و دارای ارتباطات وسیع باشد، هم نترس؛ چون ممکن است ضعف&znj;های در آن باشد. تنها خداوند می&znj;تواند مستحکم و غیر قابل نفوذ خلق کند. اما ساخته بشر از ضعف&znj;ها و کاستی&znj;های رنج می&znj;برد و بدین طریق امکان نفوذ همیشه وجود خواهد داشت.

وی به دیگر سنت ها اشاره و بیان کرد: سنت&znj;های دیگری هم وجود دارد؛ مانند سنت رعب. مثلاً یک ماشین مدل آخر را در نظر بگیرید که به امکانات ویژه&znj;ای مجهز شده است؛ اما فرض کنید این ماشین، بنزین ندارد، در این صورت قابل استفاده نیست. رعب نیز همانند نبود سوخت ماشین، لشکر عظیم را با شکست مواجه می&znj;کند. چیزی که یهود را در سراشییی شکست و سقوط قرار داد، رعب و وحشتی بود که در دل‌های آن ایجاد شد و اراده جنگ و مقاومت در برابر لشکر اسلام از آنها سلب گردید.

تجلیات اسمای الهی یک سوره در همان سوره

آیت الله مدرسی با اشاره به این نکته که اسمای الهی هر سوره در همان سوره تجلی خواهد کرد، گفت: هر اسمی از اسمای حسنی الهی که در یک سوره می&znj;آید، در آن سوره تجلیات آن اسم را جستجو کنید.

این استاد حوزوی در ادامه به نقض پیمان یهودیان با پیامبر(ص) اشاره و بیان کرد: وقتی حضرت رسول الله صلی الله علیه و آله به مدینه هجرت کردند، دو قوم اوس و خزرج در آنجا زندگی می کردند و یهودیان نیز ساکن مدینه بودند. حضرت پیامبر صلوات الله علیه با آنها پیمان زندگی مسالمت آمیز امضاء کردند. در ابتدا یهودیان آن پیمان را نفی نکردند؛ بلکه زمانی که مسلمانان با کفار درگیر شد، آنها نقض پیمان کردند.

وی ادامه داد: قرآن می فرماید: لاَ تَنْتَهُمُ أَنْ يَخْرُجُوا وَ طَبَّوْا أَتُهُمْ مَا نَعَثُهُمْ خُصُوهُمْ مِنْ اللَّهِ قَاتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ حَيْثُ لَمْ يَخْتَسِبُوا وَ قَذَفَ فِي قُلُوبِهِمُ الرُّعْبَ يُخْرِبُونَ بُيُوتَهُمْ بِأَيْدِيهِمْ وَ أَيْدَى الْمُؤْمِنِينَ قَاعَتِيْرُوا يَا أُولَى الْأَبْصَارِ؛ بصائری در این آیات وجود دارد و پرسش&znj;های نیز مطرح است.

حکم و علم قرآن

آیت الله مدرسی به حکم و علم در قرآن و مفهوم آن اشاره و بیان کرد: قرآن ظاهر آن حکم است و باطن آن علم است.

وی درباره مفهوم حکم گفت: حکم عبارت است از بیان وظیفه و تکلیف انسان در موضوع معین؛ مانند آنکه موضوع معینی وجود دارد و مکلف حکم شرعی آن را نمی‌داند. به دیگر بیان، حکم، مسؤولیت شخص نسبت به قضیه مشخص را تعیین می‌کند.

این مفسر قرآنی در ادامه به مفهوم علم اشاره و اظهار کرد: علم، بیان قاعده کلی و عام است. مانند شک در نماز بین رکعت سوم و چهارم. باید ریشه‌های حکم را دید تا قاعده عام بدست آید.

وی ادامه داد: قرآن داستان بنی نضیر را بیان می‌کند. یهودی‌ها اهل مدینه نبودند و در واقع مهاجر بودند. پس چرا گفته است آنها از دیار خود مهاجر و رانده شدند؟!.

معنی حشر

آیت الله مدرسی در ادامه به معنی حشر اشاره و گفت: به نظر می‌رسد هجرت جمعی یا کوچ دادن گروهی را حشر می‌گویند؛ و إذا الوحوش حشرت، یعنی جمعیت روز قیامت را حشر گویند. چون گروه گروه اجتماع می‌کنند و به شکل گروهی حضور می‌یابند.

وی ادامه داد: معانی زیادی در خصوص اول الحشر بیان کرده‌اند و ممکن است همه معانی درست باشد. گفته‌اند لام لاوّل الحشر؛ یعنی اول الحشر؛ بعنای فی؛ است، همانگونه که این معنا را برای لام در لدلوک الشمس؛ قائل شده‌اند. بعید است فی؛ در اینجا درست باشد، در دلوک الشمس نیز الزامی برای حمل لام بر معنای فی؛ وجود ندارد و می‌توان لدلوک الشمس را این‌گونه معنا کرد که أقم الصلوة مقارناً لدلوک الشمس. در اینجا نیز لام در لاوّل الحشر؛ به معنای مقارناً؛ است. بعضی نیز گفته‌اند اسم شامات، حشر است. لاوّل الحشر بمعنای سفر بدون بازگشت نیز ذکر شده است و حتی در قیامت نیز برخواهندگشت.

این استاد حوزوی افزود: در آغاز امر، مسلمانان به یهودیان گفتند یا خارج شوید و یا آماده جنگ باشید. عبد الله بن ابی به یهودیان وعده همکاری داد و آنها را تشویق به مقاومت در مقابل مسلمانان کرد. به پیامبر صلی الله علیه و آله خبر رسید که بنی نضیر کوچ نمی‌کنند و برای نبرد مهیا شده‌اند. مسلمانان تصور نمی‌کردند آنها به راحتی درهم بشکنند و شکست بخورند. یهودیان بعد از قرارگرفتن در حصار لشکر اسلام، گمان کردند که این محاصره طولانی نخواهد شد. بنا و ساختمانقلعه آنها قوی و مستحکم بود. از طرفی نمی‌دانستند مسلمانان تصمیم به قطع درختان گرفته‌اند. قطع نخل‌ها رعب و وحشت در دل آنها ایجاد کرد.

وی ادامه داد: چرا یهودیان خانه‌هایشان را تخریب کردند؟! اقدام به تخریب خانه‌ها برای ایجاد مانع در مقابل پیشروی لشکر اسلام بود. قَاعَتَرُوا یا أُولِی الْأَبْصَار؛ در تمام قصه‌ها عبرت وجود دارد و حتی از اخبار عادی می‌توان عبرت گرفت.

مفهوم جلا

آیت الله مدرسی به مفهوم جلا اشاره و گفت: جلا به مفهوم آشکار شدن آمده است؛ جلاى وطن، یعنی دورشدن و بیرون رفتن از محل سکونت. بعضی نیز آن را به معنای رفع مانع دانسته‌اند.

وی ادامه داد: با تدبیر بدست می‌آید که برخورد اسلام به یهودی‌ها و مسیحی‌ها، برخورد همراه با رحمت است؛ ولی در مقابل کافران چنین برخوردی ندارند.

این مفسر حوزوی افزود: در بسیاری از آیات تعبیر لا تطیعوا الله و لا تطیعوا الرسول... آمده است، در این سوره با تعبیر ذَلِكَا يَأْتِيهِمْ شَاقُّوَاللهَ وَ رَسُوْلُهُ وَ مَنْ يُشَاقِّ اللهَ قَاتِلَاللهَ شَدِيْدَالْعِقَابِ؛ مواجه هستیم. شاقوا بمعنای مخالفت است. خداوند انبیاء را مبعوث کرد تا مردم اطاعت کنند؛ لا تطیعوا الله و لا تطیعوا الرسول...؛

اصل تبعیت از رسول خدا(ص)

آیت الله مدرسی اصل تبعیت از رسول خدا(ص) را از سنت های الهی دانست و گفت: امت بدون رهبری شکل نمی‌گیرد و این رهبری باید رهبری ربّانی باشد. یکی از سنتهای الهی، اصل تبعیت از رسول خدا صلی الله علیه وآله است. اما اگر کسی مخالفت کرد و از فرمانبری سرباز زد، گریزی از تحمل پیامدهای آن ندارد.

وی ادامه داد: چنانکه بیان شد، مسلمانان نخل‌ها را کردند. در حالی‌که یهودیان گفتند چرا نخل‌ها را تخریب می‌کنید، هر کدام پیروز و غالب شدیم، درختان خرما، متعلق به همان گروه باشد. در مقام توجیه اقدام لشکریان اسلامی می‌توان گفت در موقعیت‌های مانند شرایط مسلمانان در این رویارویی، بحث اهم و مهم مطرح است و در تراحم اهم و مهم، اهم مقدم خواهد بود. به بیان دوم، قضایای ثانوی بر قضایای اولی مقدم است.

این مجتهد شیعی افزود: آنگاه که کاری برای خداوند و انجام مسؤولیت شرعی، عتاب و سرزنش مردم را سبب گردد، مهم‌تر انجام وظیفه و تکلیف دینی است. آیه کریمه اعلام می‌کند که قطع درختان خرما با إذن خداوند انجام می‌گیرد و کسی با تصمیم و اراده شخصی به انجام این کار مبادرت نکرده‌است. پیروزی مسلمانان بر بنی نضیر متوقف بر این کار بوده‌است. ما قَطَعْتُمْ مِنْ لَيْنَةٍ أَوْ تَرَكْتُمُوهَا قَائِمَةً عَلَى أُصُولِهَا قِيَاذِنَ اللَّهُ وَ لِيُخْزِيَ الْفَاسِقِينَ.

وی ادامه داد: در توجیه اطلاق لاین‌ها؛ به درخت خرما، گفته‌اند که به درخت خرما کوچک لاین گویند. بعضی نیز ادعا کرده‌اند که به نخل، هم لاین اطلاق می‌شود. بنابراین، هدف از قطع نخل، افساد در زمین نبوده است و نابودی خشک و تر را در دستور کار نداشته‌اند. بلکه ضرورت شکست آن گروه متمرّد، این کار را ایجاب کرده است.

این استاد حوزوی گفت: به نوعی می‌توان گفت در این باب یک نکته کلی وجود دارد و آن نکته این است که هر امری مقدمه پیروزی سپاه موحدان، باشد، انجام آن جایز است و تخریب خانه و قطع نخل موضوعیت ندارد و مقصود بالاصاله نیست.

آیت الله مدرسی با اشاره به تقدیر و تدبیر الهی اظهار کرد: السلام از اسمای حسناى الهی است و سنتی از سنت‌های اوست. تقدیر و تدبیر الهی در ابعاد مختلف خلقت و هستی حاکم است؛ اللهم أنت السلام ومنك السلام وایک يعود السلام. خداوند موجودات را به تعدادی که قابل شمارش نیست، آفرید و اگر اسم او سلام نبود و سنت او سلام نبود، این موجوات همدیگر را نابود می‌کرد. هر کدام از موجودات هدف و مسیر خود را دارد و در مسیر خود برای تکامل طی طریق می‌کند.

سلیم بودن قلب مسلمان

آیت الله مدرسی قلب مسلمان را سلیم دانست و گفت: لذا قلب مسلمان، سلیم است و در روز قیامت قلب سلیم به سوی خداوند بالا می‌رود؛ ...إِلَّا مَنْ أَتَى بِقَلْبٍ سَلِيمٍ. رابطه و تعامل انسان مؤمن با همه چیز بایستی متأثر از سنت سلام باشد؛ با طبیعت، با محیط، با خانواده و فرزندان و تمام مخلوقات جهان هستی. روز قیامت با اولین چیزی که مواجه خواهید شد، السلام علیکم خواهد بود.

وی ادامه داد: این سلام و داشتن قلب سلیم باید در جامعه بازتاب و انعکاس داشته باشد، جامعه به هر میزان به سلام نزدیک باشد، متناسب با آن، از هدایت و حق بهره‌مند خواهد بود. البته به روح دین بایستی نزدیک بود و نه آنکه تدین صرفا ادعا و شعار باشد. اگر به احکام و اخلاق اسلامی جستجو نماییم، احکام زیادی به سلام برگشت دارد.

این مفسر قرآن در پایان با اشاره به آیات الهی گفت: بنابراین خداوند فرمودند: وَإِنْ طَائِفَتَانِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ اقْتَتَلُوا فَأَصْلَحُوا بَيْنَهُمَا، فَإِنْ بَغَتْ إِحْدَاهُمَا عَلَى الْأُخْرَىٰ فَقَاتِلُوا الَّتِي تَبْغِيحَتْنِي نَفْيَ إِلَىٰ أَمْرِ اللَّهِ، فَإِنْ قَاتَلَتْ فَأَصْلَحُوا بَيْنَهُمَا بِالْعَدْلِ وَأَقْسِطُوا. این وظیفه اصلاح و رعایت و اقامه عدل و قسط، مرتبط به سلام است.

وی ادامه داد: اسلام و قرآن مردم را از تمسخر و استهزاء دیگران بر حذر می‌دارد و بر اجتناب از ظن و گمان بد و غیبت تأکید می‌کند. این احکام و مانند آن که رابطه انسان با دیگر افراد جامعه را به بهترین شکل تنظیم می‌کند، در سلام ریشه دارد. خداوند سبحان می‌فرماید: لاَدْخُلُوا فِي السَّلَامِ كَافَةً. بنابراین، به ظاهر متوقف نشوید و به

روح سلام و اسلام آگاه شوید.